

Heddi Lutterus
asekantsler
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie: 30.12.2022 nr 7-1/9004

Meie: digitaalalkirjas nr 1-8-2/23/2

Arvamus Euroopa Komisjoni vanemluse tunnustamise algatusele

Lp Heddi Lutterus

MTÜ Lastekaitse Liit tänab Justiitsministeeriumi võimaluse eest esitada arvamus Euroopa Komisjoni ettepanekule: Nõukogu määrus, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust, põlvnemisega seotud asjades tehtud lahendite tunnustamist ja ametlike dokumentide vastuvõtmist ning Euroopa vanematõendi loomist.

Lastekaitse Liit toetab algatust, kuna laste ilmajätmine nende õiguslikust seisundist ja teises liikmesriigis kindlakstehtud põlvnemissuhetest on vastuolus laste põhiõigustega identiteedile, mittediskrimineerimisele ning era- ja perekonnaelu austamisele, samuti nende parimate huvidega. Hõlbustades põlvnemise liikmesriikidevahelist tunnustamist, kaitseb see laste põhiõigusi piiriülestes olukordades ja tagab vanemastaatuse järjepidevuse liidus.

Lastekaitse Liidu ja Eesti Advokatuuri koostööprojekti "Hea nõu lastega peredele"¹ on alates aastast 2010 advokaadid perekonnaõiguslikes küsimustes tasuta nõustanud enam kui 2000 abivajajat. Statistika näitab, et viimastel aastel on suurenenud nii põlvnemise ja kui ka riigiüleste vaidlustega pöörduvate abivajajate hulk.

Hinnanguliselt 2 miljonit last võib praegu seista silmitsi olukorraga, kus nende ühes liikmesriigis tunnustatud vanemat ei tunnustata teises liikmesriigis kõikidel eesmärkidel. Kusjuures COVID-19 piirangute lõppemisega prognoositakse ka olulist nn mobiilsete lastega perede kasvu (57% aastate 2020 ja 2032 võrdluses). Erinevad uuringud näitavad, et praegused põlvnemise tunnustamisega seotud probleemid põhjustavad olukordi, mis rikuvad piiriülestes olukordades laste põhiõigusi ja muid õigusi. Näiteks selgus algatuse ettevalmistusfaasis korraldatud avaliku konsultatsiooni² käigus, et vastajad puutusid kokku järgmiste takistustega: tegutsemine lapse seadusliku esindajana (59% vastajatest); lapse pärimisõigus (29%), hooldus- (24%) ja suhtlusõigus (17%), ülalpidamiskohustus (14%). Seega võivad lapsed kaotada oma pärimis- või ülalpidamisõigused teises liikmesriigis või õiguse sellele, et üks vanematest toimib lapse seadusjärgse esindajana teises liikmesriigis sellistes küsimustes nagu ravi ja kooliharidus. Need raskused võivad sundida perekondi alustama kohtumenetlust oma laste vanemaks olemise tunnustamiseks teises liikmesriigis. Samas need kohtumenetlused võtavad aega, nendega kaasnevad kulud ja koormus nii perekondadele kui ka liikmesriikide kohtusüsteemidele ning nende tulemused on ebakindlad. Kuigi liikmesriigid on kohustatud tunnustama teises liikmesriigis kindlakstehtud põlvnemist liidu õigusest tulenevate õiguste eesmärgil, võivad perekonnad hoiduda vaba liikumise õiguse kasutamisest hirmu tõttu, et nende laste põlvnemist ei tunnustata teises liikmesriigis kõikidel eesmärkidel.

¹ Vaata lähemalt: <https://www.lastekaitseliit.ee/et/vajad-abi/hea-nou-lastega-peredele/>

² Loe lähemalt: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022SC0391&from=EN>

Seega peab Lastekaitse Liit vajalikuks tugevdada laste põhiõiguste ja muude õiguste kaitset piiriülestes olukordades, sealhulgas nende õigust identiteedile, mittediskrimineerimisele ning era- ja perekonnaelule, ning pärimis- ja ülalpidamisõigust teises liikmesriigis, seades esikohale lapse huvid.

Samuti täiendaks ühiste õigusnormide vastuvõtmine rahvusvahelise kohtualluvuse ja kohaldatava õiguse kohta põlvnemise kindlakstegemisel piiriülestes olukordades ning põlvnemise tunnustamisel teises liikmesriigis kehtivaid liidu õigusakte perekonnaõiguse ja pärimise kohta ning hõlbustaks nende kohaldamist, kuna lapse põlvnemine on eelküsimus, mis tuleb lahendada enne vanemlikku vastutust, ülalpidamist ja pärimist käsitlevate kehtivate liidu õigusnormide kohaldamist seoses lapsega.

Positiivne, et ettepanekuga nähakse ette alternatiivsed kohtualluvuse alused, et hõlbustada õiguskaitse kättesaadavust liikmesriigis. Tagamaks, et lapsed saavad minna kohtusse, mis asub nende lähipiirkonnas, põhinevad kohtualluvuse alused kohtute lähedusel lapsele. Samuti, et ettepanekus tuletatakse ka meelde, et alla 18aastastel lastel, kes on võimelised oma seisukohti kujundama, antakse võimalus avaldada oma arvamust menetlustes, mis käsitlevad asjaomaste laste põlvnemist (art 49 ja 64, 66). **Kindlasti tuleb nii algatuses kui ka edasises praktikas pöörata tähelepanu ka lapssõbraliku menetluse põhimõtete terviklikule rakendamisele.**

Kuna ettepaneku eesmärk on kaitsta laste õigusi piiriülestes olukordades, on see kooskõlas ÜRO lapse õiguste konventsiooniga, milles on sätestatud, et osalisriigid peavad tagama lapse kaitse igasuguste diskrimineerimis- ja karistusvormide eest lapse vanemate seisundi või tegevuse pärast (artikkel 2), et igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes kohtute või seadusandlike organite poolt tuleb esikohale seada lapse huvid (artikkel 3) ning et lastel on õigus identiteedile ja õigus olla vanemate poolt hooldatud (artiklid 7 ja 8). Ettepanek on kooskõlas ka Euroopa inimõiguste konventsiooniga, milles on sätestatud õigus era- ja perekonnaelu austamisele, ning sellega seotud Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga. Samuti on see kooskõlas ka lapse õiguste kaitse ja edendamise eesmärgiga, mis on sätestatud Euroopa Liidu lepingus (artikli 3 lõiked 3 ja 5) ning Euroopa Liidu põhiõiguste hartas: õigust era- ja perekonnaelu austamisele (artikkel 7), õigust mittediskrimineerimisele (artikkel 21) ning laste õigust säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga, kui see on nende parimates huvides (artikkel 24).

Lastekaitse Liit toetab Euroopa Komisjoni algatust luua õigusraamistik, mis sisaldab ühtseid õigusnorme rahvusvahelise kohtualluvuse ja kohaldatava õiguse kohta põlvnemise liikmesriikidevaheliseks tunnustamiseks, mis võimaldab lastel kasutada oma õigusi liidus ilma diskrimineerimiseta.

Igakülgsel koostööle lootma jäädes ning edaspidi jätkuvalt valmis protsessi panustama.

Lugupidamisega

Varje Ojala

/allkirjastatud digitaalselt/

MTÜ Lastekaitse Liit juhatuse liige

Koostaja: Helika Saar helika.saar@lastekaitseliit.ee